

Frederik Guldberg - en af
 xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
 lægevidenskabens pionerer
 xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

En skildring af en horsensiansk læge, som gjorde en værdifuld indsats i kampen mod tuberkulosen, og som gjorde sig kendt som kirurg langt ud over landets grænser

I midten af 1880'erne åbnede en ung ukendt læge Frederik Guldberg, sin første praksis i den nye ejendom Nørregade 27. Som det stod på skiltet, var han speciallist i kvindesygdomme. Dette fik nogle af byens gamle snerpede jomfruer til at rynke paa næsen med afsky og udbryde : " Uf, hvor ækelt ".

De første par måneder tilbragte den unge læge med at vente paa patienter, der ikke kom. Når nogen spurgte ham, hvordan det gik med hans praksis, var svaret altid : " Ikke et øje ". Imidlertid tabte lægen ikke tålmodigheden, men fortsatte med at vente.

Endelig kom den første patient, og efterhånden kom der flere og flere, da det rygtes, at han den nye læge vistnok var dygtig, for han havde allerede kunnet kureret både den og den.

Det var måske også til fordel for læge Guldberg, at den gamle akademilæge og stifts fysikus, justitsråd A. Black, så småt begyndte at trække sig tilbage fra sin praksis. Det havde hidtil været en selvfølge, at justitsråd Black var huslæge i adskillige gode borgerhjem. Nu begyndte Guldberg at træde i hans sted. Han var ung og fuld af energi. Ligeledes var han en glimrende diagnostiker, han kunne næsten øjeblikkeligt sige til patienterne, hvad de fejlede, og kunne hjælpe dem. Det var ikke alene kvindesygdomme, han behandlede han var meget alsidig.

Efter nogen tids forløb måtte han engagere en sygeplejerske, frk. Olsen, som skulle aassistere ham. Guldberg måtte også have flere værelser i ejendommen, for han var begyndt at foretage operationer og havde indrettet sygeværelser ~~for~~ til liggende patienter. Senere, da der kom endnu flere patienter, lod han opføre en klinik i Levysgade mellem Banegårdspladsen (nu Vitus ^Derøngs plads) og Svanesgade og flyttede fra Nørregade.

På samme måde, som patienternes skare voksede, bredte sig også hans ry. Folk kom til ham fra nær og fjern. For manges vedkommende blev han deres sidste håb. I en del tilfælde lykkedes det ham at hjælpe, hvor andre læger ikke havde kunnet udrette noget. Han gjorde en værdifuld indsats mod tuberkulosen og forstod at drage nytte af Kochs og Finsens forskningsarbejde på dette område. Der findes endnu adskillige personer, som med glæde og taknemlighed mindes dr. Guldberg, fordi han har reddet deres liv.

Chok med krampeanfald

I begyndelsen af århundredet blev blindtarmsbetændelse, bughindebetændelse og lignende sygdomme anset for at være den visse død, men for Guldberg var det ikke umuligt at hjælpe patienterne.

Til trods for Guldbergs til tider ret barske måde at være på, holdt patienterne af ham og havde tillid til ham. Han kendte sine patienter og vidste, hvor han skulle tage dem. I et måske flere tilfælde anvendte han chokbehandling. Det var en dreng som led af krampeanfald forårsaget af en forskrækkelse, han engang havde fået. Guldberg ræsonnerede som så: Drengen har været udsat for en forskrækkelse, hvorfor skulle da ikke et nyt kraftigt chok kunne helbrede ham. Da drengen atter fik et alvorligt anfald, blev Guldberg tilkaldt. Han stod lidt og betragtede drengen, som vred sig i krampe. Da to Guldberg resolut en vandkande og råbte med tordenrøst: "Hvis du ikke øjeblikkeligt holder op, får du denne kande vand i hovedet". Det var som om der gik et elektrisk stød gennem drengen, anfaldet opførte og drengen var aldrig senere plaget af krampen.

Til andre tider, når der skulle foretages et mindre indgreb, og Guldberg ikke mente, det var nødvendigt med narkose, underholdt han sig med patienten om ting, som han vidste interesserede vedkommende: teater, dans og lignende for at aflede patientens opmærksomhed. Vips kom kniven frem og patienten fik ikke engang tid til at skrike ~~ik~~ ^{sin} smerte ud, før end det hele var overstået.

Mange sagde om Guldberg, at han var en hård hund, men han var en dygtig læge. Ved en fødsel i et hjem skulle der tilkaldes en læge. Patienten og de pårørende foreslog Guldberg. Nej, sagde jordemoderen. Han er så hård. Der blev tilkaldt en anden læge. Ja-a, sagde denne og rystede betænkeligt på hovedet. Dette her kan jeg ikke klare. De må sende bud efter Guldberg.

Guldberg blev kendt

Selvom Guldberg måske var temmelig hård mod sine patienter, var det ikke noget imod, hvordan han var mod sig selv. Sine kræfter sparede han ikke på, han var simpelthen utrættelig.

I 1907 eller 1908 hændte der noget, som med eet slag gjorde Guldbergs navn kendt endog uden for Danmarks grænser. En dreng var blevet ramt i hovedet af en tagsten som blæste ned, da hangik på gaden. Det var et kompliceret kraniebrud. Dengang var der ingen redning i et sådant tilfælde, for ingen læge turde foretage en operation, hvilket de mente ville være vanvid at gøre. Guldberg fik imidlertid forældrenes tilladelse til at gøre et forsøg, skønt chancerne for, at operationen skulle lykkes, var yderst minimale, men på den anden side var drengen allerede dødsdømt, så der kunne næppe være noget forkert i at forsøge.

Guldberg foretog operationen, og den lykkedes over al forventning. Det var en præstation uden lige, og nyheden om den gik viden omkring. En læge i Horsens havde opereret et kraniebrud. Alle landets blade såvel som de medicinske tidsskrifter bragte spaltelange artikler om Guldberg, hvem de kaldte for "den jyske mirakel-

doktor ". Det var særlig de københavnske kolleger, som var mest imponerede. De roste ham i høje toner som pioneren, der havde banet vejen til hidtil uanede muligheder indenfor kirurgien. Endog i udlandet vakte operationen stor opmærksomhed.

Udnævnt til overlæge

Da Kommunehospitalet i Horsens blev opført, blev Guldberg udnævnt til dets første overlæge i 1908. Sygeplejersken frk. Olsen blev ikke lidt betænkelig ved det og spurgte, hvad de skulle gøre ved patienterne på hans privateklinik, om doktoren havde tid til at behandle dem, når han skulle være på sytøhuset, næsten hele dagen. Så opererer vi dem om natten, var svaret.

Der gik nogle år, under hvilke Guldberg fortsatte med sin gerning og vandt nye sejre. Da kom der en dag, da Guldberg, som efter alderen at dømme egentligt endnu befandt sig i sine gode år, selv mærkede, at det ikke rigtigt var som før; han havde sine mistanker angående sit eget helbred. Med hjælp af sin kolossale energi kunne han nok have fortsat endnu et stykke tid, men han ville ikke have, at nogen skulle få anledning til at sige: Guldberg er vist på retur. Så var det bedre at trække sig tilbage, medens han endnu befandt sig på toppen.

Han lod sig undersøge af sine egne kolleger, og de kunne bare bekræfte hans egne mistanker. Så må jeg sørge for at få mine ting i orden snarest muligt. Jeg har ikke megen tid at spille, sagde Guldberg energisk og behersket som sædvanlig.

Han opgav sin stilling på Kommunehospitalet, lukkede sin klinik, solgte huset og flyttede fra Horsens. Han ville ikke blive der, hvor alt mindede ham om det, som engang havde været, og hvor alle kendte ham. Han ville ikke udsætte sig for folks medlidenhed. Hans rolle var udspillet, men han måtte berede sig på den sidste strid mod den ubønhørlige fjende, som han så ofte før havde fravristet et bytte; men denne gang gjaldt det ham selv, og han vidste, fjenden gav ingen pardon.

Om Guldberg kan man med rette sige: Han ofrede sig selv for at hjælpe andre. Han døde i København i 1919.

Der er gået en del år siden Guldbergs dage. Så vidt jeg mindes, var det i 1915, han trak sig tilbage og gav plads for sin efterfølger, overlæge Sølling. Siden den tid har lægevidenskaben gjort store fremskridt. Det er næsten utroligt, hvad lægerne kan udføre i vor tid. Dog er forskellen den, at nutidens læger har alle tænkelige moderne hjælpemidler til deres rådighed, hvorimod pionererne måtte klare sig under mere primitive forhold. Alligevel er det pionerernes arbejde lægerne bygger videre på, og en af disse pionerer var den store Guldberg.

Ellen Bache

(Tilsendt 2.12.1974 fra læge F. Kieler, returneret 9.12.1974)

G U L D B E R G

Få uger efter overlæge Guldbergs ikke uventede død satte kendte og ukendt Horsens-borgere og udenbys, der havde været hans patienter en indsamling i gang for at sætte Carl Fr. Guldberg et minde i den by, der var blevet hans. Og man kan fortsat på det tidligere Horsens Kommunehospital se mindepladen, der bærer Guldbergs billede i bronze-relief og har følgende indskrift : Til Minde om Kommunehospitalets første Overlæge Fr. Guldberg 1908 - 1915. Fra taknemlige Patienter.

Bibliotekar fru Karen Wilson ringede mandag den 16.12.1975 angående mindepladsens indskrift.

Telefonisk henvendelse den 12.12.75 til Dansk Sprognævn (11.37.05) åbningstid 13 til 15.

LÆGEHUS for første gang brugt i et Erik Olaf-Hansen interview med medicinaldirektør Esther Ammundsen i Politiken 1.1.1968, hvor hun fremsætter den uansvarlige tanke om at der indrettes lægehuse i forbindelse med hospitalerne.

Også i Dansk-engelsk ordbog 1972, men IKKE i Nu-dansk ordbog.

HORSENS AVIS 19.1.1892

Regningskrav for præsteret Leverance eller udført Arbejde ved Læge Guldbergs Ejendom, bedes inden Udløbet af Ugen tilsendt

Arkitekt Estrup

HORSENS AVIS 30.1.1892

F. Guldberg, pr. Læge

Engvejen tæt ved Jernbanestationen

Konsultationstid 11 - 2 Kirurgiske

Patienter kunne indlægges paa Klinikken.

(Gentages 15. februar 1892)